

4. Kedrov B.M. Integrative function of philosophy in the system of modern scientific knowledge//Dialectics as a basis for integrating scientific knowledge. - L., 1984. - p. 7-12.
5. Kitaygorodskaya G.A. Methodological foundations of intensive foreign language teaching. – M.: MSU Publishing House, 1986. 176 p.
6. Levin V.G. Integrative function of understanding the system//Dialectics as a basis for integrating scientific knowledge. - L.: 1984. - p. 72.

ОҚЫҰДЫ ҮЙРЕТИҰ ПРИНЦИПЛЕРИ

Шанназарова Г.

*2 курс магистрант, Лингвистика (немис тили) қәнигелиги, Бердақ атындағы ҚМУ,
Нөкис, Өзбекстан*

Ғәрезсиз Өзбекистанымыздың оның курамында суверенлик хукуқына ийе болған Қарақалпақстанның дунья жәмийетшилигинде тутқан орны күн сайын өсип, халықаралық қатнасықлар, сауда – сатық, туризм хәм де мәмлекетлер арасындағы мәдений хәм экономикалық, илмий – техникалық, билимлендириў тараўындағы қатнасықлар раўажланып, бекемленип баратырған бир ўақытта оның келешегин таратыўшы жасларға шет тиллерин пухта үйрениў хәм де мәселелерди еркин түрде талкылаў, олар туўралы өз пикирин тартынбастан айтыў, улыўма аўызеки хәм жазба түрде қатнаслар жасап билиўди үйретиў хәзирги күннің кешиктирип болмайтуғын ең тийкарғы ўазыйпаларыннан бири болып табылады.

Белгили болғанындай дидактикалық, психологиялық, сондай-ақ методикалық принциплер бар. Олардан тысқары С.К. Фоломкина [6] тәрепиннен ислеп шығылған оқыўға үйретиў принциплери де бар. Бул принциплер оқыўдың өзине тән сөйлеў хәрекетини түри хәм де шет тил тәлиминен көзленген мақсетлигин билдиреди. Оқыўды үйретиў де төмендеги принциплерге әмелетиў тийис:

1. Оқыўды үйретиў – сөйлеў хәрекетиниң түрин үйретиў деп қаралыўы керек. Усы қағыйданы итибарға алып ис жүритилген де ғана, оқыўшыларға оқыў туўралы дурыс жоллама бериледи. Тил материалын өзлестириў ямаса текстке жақын сөйлеп бериўди бирден – бир оқыў ўазыйпасы деп билместен, текстти хәрекетте қолланыў материалына айландырыў алдыңғы орынға шығарылыўы усынылады. Оқыўшыларға текстти оқып мағлыўмат – хабар алыў шынығыўларын орынлатыў – бирлемши жуўмақлаўшы мақсет әмелде қолланылыўы керек. Буған сөйлеў әмеллерин орынлаў арқалы ғана ерисиледи, бул процессте белгили нәтийжеге (мазмунды билип алыў, хабарды ийелеў) нәзерде тутылады. Текстти оқыў руўхый байыўға, таза –таза мағлыўмат – хабарларды алыўға қаратылған оқыў методикалық илаж – шара есапланады. Оқыў процессинде жумыс: оқыў алдыннан тапсырма берилиўи шәрт хәм оқып болғаннан соң тийисли методикалық усылларды қолланып, түсингенлиги тексериледи. Толық хәм анық түсингенлиги оқыўшылар тәрепинен ўазыйпаны табыслы орынлаў есапланады. Қулласы, усы принцип бойынша оқыўдың тийкары–оқыўшыға мағлыўмат – хабар жеткизиў қағыйдаластырылып қойылады.

2. Оқыўды үйрениў, билиў процесси сыпатында шөлкемлестириледи. Тек әмелий хәрекет көрсетиў менен шекленбестен, текстти оқыўшы билиўге, таза мағлыўмат – хабар үйрениўге хәрекет етеди. Мағлыўмат – хабар алыў – билиў хәрекетини жүритиў болып табылады. Бул жерде билиў хәм де сөйлеў хәрекетиниң паркын билиў керек. Сөйлеў хәрекет нәтийжесин билиўге алып келеди. Өйткени, оқыў материаллар (булл жерде текст) мазмунына итибарды күшейтиў талап етиледи. Мазмунының қызықлылығы оқыўшылардың мағлыўмат – хабаралыўға интилиўлерин белгилеўши, оларды қызығыў менен, ықлас менен оқыўға үндеўши принцип ўазыйпасын аткарады. Тексттиң мазмунында хәм тилинде ақылға муўапық шегарасындағы қыйыншылықлар болыўы оқыўшының ақыллылық хәрекетин күшейтиўи, пикирлеўин – ойлаўын иске қосыўына себеп болады. Демек, усы принципке муўапық оқыўшылар шет тилде оқып, бир ўақытта билиў хәрекетини менен шуғылланады.

3. Оқыўшылардың ана тили хәм екнши шет тилде топлаған оқыў дарежелерине сүйенип, оларға шет тилде оқыў үйрениледи. Дәслепп, оқыўшының шет тилде оқыўға мүнәсибети қәлиплестириледи. «Оқысам үйренемен» деген нақылға әмел етип ис тутыў зәрурлиги пайда болады. Биринши шәрт мине усы. Тил тәжрийбесиндеги сөйлеў усылларының көшиў хәдийсесине гезлесемиз. Шет тил де хәрипп – сес мүнәсибетлериниң өзлестириў менен оқыўшыларға иштен оқыўды усыныў мақсетке муўапық . Бул екнши шәрт есапланады. Бир сөз бенен айтканда, оқыў дәўиринде тил тәжрийбесиниң илажы барынша қолланылыўы талап етиледи.

4. Оқығанды түсиниў ушын оқыўшылар үйренилип атырған тил структурасы, қәсийетлерин ийелеп, оларға тийкарланған ҳалда жумыс алып барыўлары керек. Тил материалын

билиў, яғный тил көникпелерин пайда болыўы тез хэм туўры оқып түсиниўге тийкар жаратылады. Жазыўдағы апиўайы алынған сөз, оның бөлеги (морфема), сөзлердиң өз ара жайласыўы (сөз тәртиби, гәплер шынжыры) сыяқлылардан оқыўшы көриў аркалы таяныш сыпатында пайдаланады. Таныш белгилери хэм баспа хәриплерге (шрифтларға) қарап хэм улыўма контекстен келип шығып, тексттеги интонация, иркилис хэм мантықлы пәт ҳаққында көз карас пайда болады. Жәрдемши сөзлерди (haben, sein, werden) билиўдиң де оқыўға пайдасы тийеди.

Бул принцип үйренилип атырған тил қурылысынан жетерлише хабардар болыўды талап етеди.

5. Оқыўды үйретиўде тек ғана рецептив емес, сондай – ақ репродуктив хәрекетте қатнасады. Оқыў әдетте рецептив сөйлеў хәрекеті делинеди. Бирақ оқыў процесси рецептив операциялар менен бир қатарда репродуктив операцияларды да өз ишине алады. Графикалық материалдың түсинилиўи, қабылалыныўы ўақтында иштен сөйлеў әмелге асады. Бир ўақытта айтылыў көнликпеси оқыў техникасына тәсир етеди хэм текстти түсиниўге қатнасыда мәлим болады. Сөйлегенде оқыўшы грамматикалық хәдийсени айтылыў көнликпесине ийе екенлиги себепли онда тексттеги грамматикалық формаларды алдыннан аңлаў–билиў имканияты жаратылады. Сол себепли, рецепция хәм репродукция өз–ара байланыс хәм сөйлеў хәдийселери саналады.

Оқыўды үйрениў ўақтында рецептивден тысқары репродуктив сөйлеў менен шуғылланыў усы принциптиң талабы болып табылады.

6. Оқыў сөйлеў хәрекеті түри сыпатында хызмет атқарар екен, оның әмел етиў усылларын оқыўшылар өзлестиріп алыўлары керек болады. Хәрекеттиң процесс тәрәпин тәмийлениўши операцияларды билиўи тийис. Олардың бириншиси техникалық көнликпе тәрзинде қабылланатуғын текстти түсинип жетиў менен байланыслы. Мәни «аңлаў, оқыў тусиниў» усылларын оқыўшы билип алса, оқыў тезлиги қәлиплеседи. Оқыў тезлиги арнаўлы шынығыў ислеў болып қоймастан аналитик операцияларды қолланыў нәзерде тутылады, яғный оның мазмунды байқау максетинде пайдалынылады. Әсте хэм тез оқыў көнликпелери мағлыўмат – хабар алыўда орны менен ислетиледи.

Техникалық көнликпелер, тийисли тәризде оқыў мағлыўматты – хабарды өзлестиріў жолындағы керекли қәдем екенлиги усы принциптен аңланатуғын түсиник демек. Хәр бир тәлимниң басқышында өзіне тән қәсийетлер менен оқыў әмелияты қолланылады. Баслаўыш дәўирде таныс материал тийкарында текст, орта басқышта таныс бирликлер хәм азғана бийтаныс сөзлер киритилген текстлер, жоқары классларда – лицейлерде болса көбирек потенциал сөзлик қатнасында текстлерди оқыў усынылады.

ӘДЕБИЯТЛАР:

1. Дридзе Т.М. Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации. М.: Наука, 1984.
2. Клычникова З.И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке. 2 – изд., М., Просвещение, 1983.
3. Очерки методики обучения чтению на иностранных языках под редакцией И.М.Бернака и В.А. Бухбиндера. Киев: Высшая школа, 1977.
4. Основы методики преподавания иностранных языков. Под ред. В.А.Бухбиндера, Штраусса В. Киев, 1986.
5. Фоломкина С.К. Методика обучения чтению на английском языке в средней школе. Докторская диссертация. М., 1974.
6. Фоломкина С.К. Обучение чтению (текст лекций по курсу «Методика преподавания иностранных языков»), М., МГПИИЯ, 1980, х.т.б.

DIFFICULTIES AND CHALLENGES IN DEVELOPING WRITING SKILLS

Jetkerbaeva M.

NukSPI named after Ajiniyaz, Nukus, Uzbekistan

Abstract: English is an International language and in demand today. English is by far the most widely used language around the world. However, English language writing has always been a challenge for second language students to master. Developing student's ability in writing is one of the major challenges faces by the ESL teachers nowadays. Thus, this study aims to explore the challenges faced by both students and teachers in learning as well as teaching writing skills.

Keywords: teaching, writing skill, difficulties, essay, written speech, statement.